

MIKLOŠIČEV PRISPEVEK K DRUŽBENI FUNKCIJSKOSTI SLOVENŠČINE Z BESEDILNOVRSTNEGA IN JEZIKOVNEGA VIDIKA

Irena Orel

Filozofska fakulteta, Ljubljana

UDK 811.163.6'27'42"18":929Miklošič F.

V prispevku bo razčlenjena pomembna vloga Frana Miklošiča in predstavljeno njegovo zavzemanje za uravnoteženo družbeno in funkcijsko zastopnost slovenskih besedilnih virov pri izboru gradiva v primerjalnoslovanskem slovničnem opisu in v slovarjih ter v šolski praksi z besedilnovrstno pestrostjo gimnazijskih beril. Družbena razslojenost slovenskega knjižnega jezika v 19. stoletju bo ponazorjena z Miklošičevo jezikovno rabo v korespondenci in berilih.

družbena funkcijskost, Miklošičeva berila, korespondenca, slovenski knjižni jezik, 19. stoletje, besedilne vrste

The article analyses the important role of Fran Miklošič and presents his efforts to balance the social and functional representation of Slovene text sources in the choice of material in comparative Slavic grammatical description and dictionaries, as well as in school practice in high school reading books. The social stratification of the Slovene standard language in the 19th century is exemplified by Miklošič's language use in correspondence and reading books.

social functionality, Fran Miklošič, reading books, correspondence, 19th century, text types

1 Miklošič kot uresničevalec mnogofunkcijske vloge slovenskega jezika

»Povedati kaj novega o Franu Miklošiču je težko« (Orožen 2004b: 26), je ugotovitev, ki drži tudi pri obravnavi izbrane teme. Največji slovenski jezikoslovec in nesporno najpomembnejši slavist, kar jih je doslej živelo (Bezljaj 1964: 37), in pravnik Miklošič se je v pomladi narodov zavedel potrebe po organizirani dejavnosti za nacionalno združitev in kot predsednik društva Slovenija uresničeval zahteve po polnofunkcionalni uveljavitvi slovenskega jezika na vseh ravneh, v politiki, upravi, šolstvu idr. Vsestranskost Miklošičevega slavističnega dela se kaže tudi v preučevanju slovenskega jezika v različnih socialnih zvrsteh, s prizadevanji za normiranje pravnega jezika ob prevajanju državnega zakona,

nika,¹ v zaslugah za napredek slovenistike na vseh pomembnih družbenih in jezikovnih področjih: v primerjalnem slovanskem jezikoslovju v slovničnem opisu nove slovenščine, ki ji je v zgodovinski perspektivi namenil povezovalno mesto med živimi slovanskimi jeziki² kot zagovornik panonske teorije o izvoru stare cerkvene slovanščine, ki jo je prvenstveno raziskoval; v šolski praksi z izborom funkcijsko raznolikih besedil v svojih izdajah beril za višje razrede gimnazije, v berilu za osmi razred (1865) pa je v zgodovinskem delu nanizal pisne jezikovne in literarne bisere od *Brižinskih spomenikov* do sodobnosti. Miklošičev večji pomen v slovenistiki je poudaril že Kolarič,³ Jakopin pa njegovo občutljivost za praktična vprašanja slovenskega knjižnega jezika z berili in

1 Prim. Orožen 1996: 184, 229–246, 2004a: 13–14; Kranjc 1992: 117–134.

2 »Zanj je bila slovenščina izhodišče in merilo presojanja v slavistiki.« (Bezljaj 1964: 43)

3 »Miklošičev vpliv na razvoj slovenskega knjižnega jezika in slovenskega šolstva je mnogo večji, kot se navadno misli.« (Kolarič: SBL)

»njegovo stališče, da naj bo pouk za slovenske otroke enojezičen, slovenski« (Jakopin 1991: 185). Tudi besedje v njegovi slovarski zbirki izpričuje zvrstno knjižno-narečno in zemljepisno raznovrstnost.

2 Slovenski viri v Miklošičevih jezikoslovnih delih in šolskih berilih

2.1 Slovenski viri v Miklošičevem primerjalnoslovenskem jezikoslovnem delu

Miklošič je v svoji obsežni primerjalnoslovenski slovnici tetralogiji upošteval tudi slovenski delež pod oznako nsl. (nem. neuslowenisch; novoslovensko) ter za ponazarjanje uporabil besedilno gradivo od najstarejših rokopisov do sodobnosti.⁴ V prvem delu *Lautlehre* (1852) se med viri za novoslovensko glasoslovje pojavljajo skoraj vsi, ki so navedeni v kasnejših delih, čeprav med kraticami (razen cloz.; *Glagolita Clozianus* Jerneja Kopitarja) v uvodu niso navedeni: v srednjem veku *Brižinski spomeniki* in *Stiški rokopis*, iz 16. stol. Trubar, Krelj, Dalmatin (tudi *Register*) in Bohorič, iz 17. stol. Schönleben, iz 19. stol. Kreml, Jarnik, Metelko in ljudsko pesništvo (nar. pesn.),⁵ pod oznako hung. je zajeta ogrska slovenščina oz. prekmursko knjižno slovstvo,⁶ upoštevani pa so tudi narečni podatki: npr. rezijansko, ziljsko, gorenjsko, dolensko, koroško narečje.

V oblikoslovnem delu *Formenlehre* (1856) je med okrajšavami navedenih 20 slovenskih virov (med njimi ni Bohoriča, čeprav se ob oblikah pojavlja), dodani so nekateri starejši avtorji: iz 16. stol. posebej knjiga *Jesus Sirah* (1575, sir.), iz 17. stol. Skalarjev *Exemplar od Svetiga Bonaventura* (1643) in Kastelčeve *Bratovske bukvice* (1682), Gutsmanova, Dajnкова, Kopitarjeva, Malavašičeva in Janežičeva slovnica (1854), Ravnkarjeve *Zgodbe*

svetega pisma (1815), Prešernove *Poezije* (1847), *Narodne pèsni ilirske* (1839, vraz.), Janežičevo *Cvetje slovenskega naroda* (1852, I., cvèt.).

V skladsnem delu *Vergleichende Syntax der Slavischen Sprachen* (1868–1874) se pojavljajo isti viri (v uvodnem razdelku Litteratur),⁷ dodana sta še: Megiserjev slovar (1592) in Mikloša Küzmiča *Staroga i novoga testamentoma svete historije* (1858) ter nove literarne zbirke: *Kranjska čbelica* (1834–1848), Janežičev *Glasnik za literaturo in umetnost*, Majarjeva cerkvena pesmarica (1846) in njegova berila, Valjavčeve *Narodne pripovedke* iz Varaždina in okolice (1858), pa tudi oblikoslovne razprave Navratila, Šolarja, G. Kreka in Miklošičevi deli o zemljepisnih imenih iz občnih in osebnih imen.

V besedotvornem delu primerjalne slovnice (1875) je Miklošič upošteval še nekaj starejših slovenskih del: Gutsmanove *Kristjanske resnice*, Murkov *Slovensko-nemški ročni besednik* (1832), sočasno periodiko: *Drobtince* in *Novice* ter narečne zbirke z Vipavskega (Vrtovec), Tolminskega, Ribnice (Rudež), Metlike (Navratil in Nemanič), Štajerskega idr.

Miklošič tudi v slovarskih delih med viri omenja starejša slovenska besedila in pisce, npr. *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum* (1862–1865) navaja v dodatku *Brižinske spomenike* (Fris.) po Vostokovu (1827), *Glagoliti Clozianus* (1836) in zbirki *Chrestomathia palaeoslovenica* (1861), iz 16. stol. je Trubarjev prevod novega testamenta (Trub., 1557–1577, 1582), Kreljeva *Postila slovenska* (1567) in Juričičev del (1578) (Crell., kazalka Spang.), Dalmatinova *Biblija* (Dalm.), med slovnici upošteva le Dajnково (Dain.), med slovarji pa le Megiserja (Meg., 1592) in rokopisni slovar (Lex.).⁸ Med

⁴ Prim. Orožen 2003: 169.

⁵ Okrajšava je razvezana v *Formenlehre* (1856): *Sloven/ke pé/ni krajn/kiga naroda* (1839–1841).

⁶ V oblikoslovju oznako razloži z imenom Štefana Küzmiča in njegovim prevodom *Nouvi zakon* (1848).

V razdelku Neuslowenisch obravnava tudi jezik Slovencev na Hrvaškem (chorvatsisch-slowenisch) in Habledičev slovar iz 1670 (Habd.).

⁷ Vire v Miklošičevi skladnji je predstavil Jesenšek (1991: 184, op. 9).

⁸ »Lexicon neoslovenico-latinum ab ignoto auctore in Carnioli inferiori conscriptum, quod nobiscum est communicatum a Matthaeo Cigale« (Miklošič 1862–1865: XIII). Verjetno gre za delni prepis Kastelčevega

jezikovnimi oznakami ima ob oznaki novo-slovensko (nsl.) še nsl.-hung. za ogrske Slovence: »Neuslovenisch: Lingua slovenorum Hungariam habitantium« (Miklošič 1862–1865: XV) ter Croat.-Slov. za kajkavce: »Kroatisch: lingua Slovenorum Croatiam habitantium« ob Croat.-Hung.: »Kroatisch: lingua Croatorum Hungariam habitantium« (prav tam: VIII); med narečnimi so le metliške besede po Navratilu (Metl.).

Iz njegovega slovarskega gradiva v Pleteršnikovem *Slovensko-nemškem slovarju* (po pregledu 1000 od 5229 pojavitev z oznako M.) je po pripisanih dodatnih virih razvidno, da je upošteval zvrstno raznoliko slovensko besedje: knjižna besedila od 16. do 19. stol. in narečne vire od Gorenjske do Bele krajine, celo iz posameznih krajev (npr. Kamnik, Preddvor).⁹

2.2 Izbor besedil v slovenskih gimnazijskih berilih

Za praktični srednješolski bralni pouk in literarnozgodovinski pregled je v predgovoru povedano, da je izbral najboljše besedilne vzorce, ki jih je namenil za uporabo učiteljem pri poučevanju slovenske književnosti, služili pa so tudi kot sočasni in zgodovinski (v berilu za 8. razred) jezikovni zgledi.¹⁰ Žanrska in vsebinska pestrost izvornih in prevedenih besedilnih vrst – od umetnostnih: nabožnih, ljudskega slovstva (pesmi, basni, tujih pregovorov idr.), umetne poezije, proze in prevodne literature do strokovnih: zgodovinskih (npr. Rozman, Trdina, Krempf, Miklošič), geografskih (Navratil, Vertovec, Miklošič), potopisa (Verne), naravoslovnih: o rastlinah, živalstvu (Bleiweis idr.) in fiziki (Robida), vzgojno-poučnih (Vertovec), biografije, pisem idr. tem¹¹ – potrjuje funkcijsko razslojeno

besedilno podobo starejše pokrajinsko zaznamovane in sočasne splošnoslovenske knjižne jezikovne zgradbe.

3 Miklošičev slovenski knjižni jezik v pismih in berilih

3.1 Miklošičeva korespondenca v slovenščini

Slovenščina je bila v Miklošičevem zasebnem dopisovanju redko rabljena, saj je še prevladovala nemščina. Iz Miklošičeve korespondence z južnimi Slovani prepoznamo njeno bolj osebno vlogo med ožjimi štajerskimi rojaki in prijatelji: v mladih letih (od 1833) si je dopisoval s sošolcem in prijateljem Jakobom Frasom/Stankom Vrazom; ob francoščini v 1. pismu iz 1833 v 3 pismih: št. 3 (6. 8. 1835; Sturm - Schnabl 1991: 55), 4 (1835, prav tam: 57–58), 5 (26. 9. 1838; prav tam: 59–60), z J. Muršcem (1849–1859) v 4 pismih, z zdravnikom Š. Kočevarjem iz Središča (obstaja le Kočevarjevo pismo: št. 2 (17. 5. 1835), v katerem izraža veselje ob prejemu Miklošičevega slovenskega pisma; prav tam: 53), z J. Bleiweisom ob nemščini: št. 12 (14. 11. 1849; prav tam: 71), morda F. Metelkom (1850 je objavljeno le Metelkovo pismo; prav tam: 82) in F. Levstikom: št. 102 (29. 3. 1865; prav tam: 119).¹² Kljub omejenemu številu Miklošičeva pisma omogočajo uvid v tedanjo družbeno razgibanost slovenske knjižne in bolj sproščene neknjižne plasti jezika ter razvoj od mladostne prijateljske vzhodnoštajersko narečno obarvane govornice v »ilirščino« kot jezikovno približevanje Vrazu ter v splošnoslovenski knjižni jezik po 1850.

Pismi Vrazu št. 3 in 4 v bohoričici, že z zapisom odraza za zložni r (*srze, drshal* :

sicer latinsko-slovenskega slovarja iz krškega kapucinskega samostana, ki je v Pleteršniku naveden pod Dict. z omembo Miklošičeve oznake Lex.

- ⁹ Obravnava Miklošičeve besedne zbirke v Pleteršnikovem slovarju bo predstavljena v drugem prispevku.
¹⁰ Tudi kot zgled »kako težko je kak jezik iz početka pisati, dokler mu ne ustanové pravil« (1865: Predgovor, 6).
¹¹ O vsebini beril prim. Hojan 1991: 225, 227–228; Orel 2004: 58–59, o težavah izdajanja zgodovinskega berila pa Hrovat 1861, ki je zato v *Novicah* predstavil tudi svojo zasnovo berila.
¹² Z južnoslovanskimi izobraženci, znanci in uradnimi osebami se je ob nemškem v večji meri dopisoval v njihovem jeziku.

zhetertek), sta pisani v vzhodnoštajerski pisni tradiciji 18. stol. (Sturm - Schnabl 1991: 55), z dialektizmi: splošnimi, ki jih ohranja še po 1850 v slovenskem knjižnem jeziku (npr. *obečati, jako, kda*), in ožjimi (*ja 'jaz', dnef, ino/no : in, sem [...] nizhefa ne dobil : nišem, šteti, štejem 'brati', proletje, obed; hmanjuh 'lenuh'*); ohranja pa tudi prvine osrednje knjižne norme: *slovenskiga jesika, v našim jesiku, kakiga, nikaziga* ipd. 5. pismo (26. 9. 1838) je napisano že v gajici¹³ in vsebuje vrsto vzhodnoštajerskih pojavov in narečnih besed: npr. »*Dragi Prijatelj!*«, »*Če je tak, či je inači*«, »*ne se mi je račilo je obgledavati*«, »*dostignuli, pajdaštvo, gleštvo, barem; vrednega, enega : kteriga* (prav tam: 59–60). V 6. nedatiranem pismu Miklošič izbere hrvaščini približano ilirščino, ki je tudi jezik dodanih Miklošičevih pesmi Vrazu: npr. »*Dragi prijatelju! Ovo ti poslah někoje iz svojih pšmamá. Ako ti mילו, daj jim město u tvojoj knjizi*« (prav tam: 61).

V pismih prijatelju Muršču lahko spremljamo prehod v izoblikovano slovensko knjižno normo v 50. letih 19. stol.: v 1. pismu (št. 11, 14. 11. 1849) s kranjsko-vzhodnoštajersko mešanico: *ja/jaz sem, vete, prviga : ministerstvo, čakati, slovenšine, jemu : ž njim, knigo, jako/zlo lepo prosim, razvun, obljubil, če, i : in* itn. (prav tam: 70); v 2. in 3. pismu (št. 15, januar 1850 in št. 19, 5. 4. 1850)¹⁴ s posamičnimi narečnimi prvinami: *včinil, plati, ja sem : jaz rad/Vas, htel, neštore, na Ogerskem : drugiga, knjig* (prav tam: 75), *naj se Vam rači poslati; jegovo, vtegnoli, jako, peneze, škole* (prav tam: 79); v 4. pismu (št. 67, 6. 12. 1859):¹⁵ *obečal, te 'tedaj', v Lotmerku gučimo* (prav tam: 145).

Zadnje pismo v slovenščini je bilo namenjeno Levstiku (p. 102, 29. 3. 1865) in se le malo razločuje od današnje norme: ima nekaj arhaizmov (*jako ob zlo*), panonizmov ali slavizmov (*obečati 'obljubiti', se nadjam, rečnik*) in glasovnega standarda knjižnega

jezika tega obdobja (*kteri, uže, nema*) (prav tam: 191).

3.2 Slovenski knjižni jezik v Miklošičevih berilih

3.2.1 Jezikovno posodabljanje literarnih besedil

Starejša besedila so bila prečrkovana in delno prilagojena sodobni knjižni glasovno-oblikovni normi (razen v zgodovinskem delu berila za 8. razred). Primerjava izkazuje večje ali manjše posege v besedilo: vzorec sta Vodnikova pesem Sraka **ino** mlade (Vodnik 1806), v berilu za 6. razred Sraka **pa** mlade (1854: 122), kjer so spremembe glasovne (*per- > pri-, pobéra > pobira, dovol > dovolj, šim > sem, hiter* (prislov) > *hitro*, ohrani pa staro končnico *-am*: za *herbtam*), a tudi besedne (*rekó > prav'jo*), besednoredne (*Va/bo nagla smert pobila > Nagla smert vas bo pobila*) in druge (*Prevezh bliso hi/h greftè > Prebliz' hiš mi hodite; Ak se zhlovek tih perkrade > Ak se tiho kdo prikrade*), medtem ko je v Metelkovi basni Osel in senca (1825: 293–294) razlik manj: *e* (polglasnik) zamenja z *e, i, o, u, a*: *tedaj, kmetih, kamor, po letu, dosta*, narečne prvine so opuščene: *per- > pri-, de > da, nema > nima*, dodan je upadli zlog: *velikokrat, zavoljo*, izpuščen člen: *enmalo > malo*, pogovorni osebni zaimsek nadomesti samostalnik (*un > kupec*) itn. Manjše poknjiženje je doživela tudi Prešernova pesem Slovo od mladosti (25): upošteval je nove oblike: *lepši polovica > lepša, de > da*, uvedel novejšje glasovne spremembe: *sonce > solnce, zgodej > zgodaj, viharjov > viharjev, vunder > vendar, gerji > gerje* itn.

3.2.2 Jezikovna norma Miklošičevih sestavkov v berilih

Knjižni jezik v Miklošičevih berilih je že zelo približan današnjemu, razlikuje se le v posameznih glasovnih pojavih. Pregledani so nekateri Miklošičevi neprevedeni članki v

¹³ Miklošič odslej uporablja gajico in prispeva k razrešitvi abecednega boja (Sturm - Schnabl 1991: 59).

¹⁴ Ilešič 1905: 90.

¹⁵ Pisava je gajica, včasih tudi z dolgim *f* za *s* (npr. *fem, nišem, mišlili, jas sem samo sedemnajft, stari, kranjskih* itn.; prav tam: 145).

berilu za 5. razred iz 1853 (Pripovedke iz češke historije (91–96), Severin Boetij (127–130), Nektere izmed naj znamenitnejših reči v Carigradu (146–153)), za 6. razred iz 1854 (Cenobija (135–140)) in uvodi k zgodovini slovenskega jezika v berilu za 8. razred (1865). V pravopisu se še upošteva pisava polglasnika ob zložnem r, čeprav je Miklošič v glasoslovju poudaril, da je nepotreben (1852: 226–227, 230–231), pisava sestavin narazen: v presežnikih: *naj znamenitnejših* (1853: 146), prislovih: *dan današnji* (prav tam: 129), veznikih: *da si, če dalje, če je ravno*. Ohranjajo se nekatere govorjene glasovne značilnosti: ni preglasa za *c*: *priseljencov* (1853: 146), *oznanovalo* (prav tam: 146), *učiteljem in učencem, Slovincov* (1865: 6), pa tudi starejše knjižne: odraz za nenaglašeni *ě*: *viditi, vedila* (1853: 93), *zvedil* (1854: 139), zapis *lj* za *l*: *glagoljsko*, različni odrazi za *ñ*: *knig, knjižice, jemu* 'njemu' (prav tam: 129), *tedajnega* : *zadnjič* (1865: 7), samoglasniški upad: *zlo, djal*; obrazilo *-vec* za *-lec*: *bravci* (1853: 146), *svetovavec* (prav tam: 128), pri glagolih na *-sti* v opisnem deležniku ni *t, d*: *razavelo, prevel* (1865: 7), prilikovanje: *iž njega* (1853: 146), *ž njim* (prav tam: 92), *razun* 'raz(v)en', *temuč* 'temveč' (prav tam: 91), razlikovanje: *vekši del* 'večji' (prav tam: 147), *z vekšino* 'večinoma' (prav tam: 148), ni jotacije: *carigradskih* (prav tam: 147), *sv > sl*: *osloboditi* (prav tam: 129); oblikovne razlike so narečne štajerske: Red. *dara* 'daru' (prav tam: 148), *v glasih* : *darove* (prav tam: 93), feminizacija srednjega spola pridevnika v množini ostaja po novih oblikah: *vse dreva* (prav tam: 22), *terdne mesta* (1854: 138), drugačna oblika primernika: *od najstarših* (1865: 7), normirana je oblika oziralnega zaimka *kteri* 'kateri', pojavljajo se tvornopretekla deležja: *vstavši* (1853: 92), *se vernivši* (prav tam: 128), *preobladvši* (1854: 138), narečne oblike prislovov: *inda* 'takrat' (1853: 128), *pre* 'prej' (prav tam: 129), *okolo, blizo, nemški* 'nemško' (prav tam: 93), izdeležijski prislovi: *napravljaje, sostavljaje* (prav tam:

129), starejši vezljivostni vzorci: *od stiske naroda rekel, k smerti obsojenega* (prav tam: 129); besedotvorne razlike: npr. v predponi: *početek* (1865: 6), *poskušnja, prededi* (1865: 7), *sozidan* (1853: 148), *soznanil* (prav tam: 128), *spisal* : *napisano* (prav tam: 91), *izpodili* 'spodili' (prav tam: 147), *izgledov* 'zglede' (1865: 5); *pisavcov* 'piscev', pripona *-ek*: *udarkov* 'udarcev' (1853: 128), *pod nazivkom* 'nazivom' (prav tam: 129), *imetka* 'imetja' (prav tam: 129), *znameniten* (prav tam: 127); besedne razlike: panonizmi, slavizmi, arhaizmi: *svedočijo* 'pričajo' : *priča* (1853: 128), *obečali* 'obljubili', *svadili* 'prepirali', *veli* 'pravi', *sta se zvala* 'imenovala', *kaštigane* 'kaznovane', *deset jezer* 'tisoč' (prav tam: 147), *vek* : *stoletje* (prav tam: 147), *kola* 'voz', *šume* 'gozd' (prav tam: 92), *nedaleko, jako* : *zlo* (prav tam: 148); *vniti* 'iti v' (prav tam: 146), *ustanovil* 'ugotovil', *slovesnosti* 'slovstva'; skladenjske razlike v besednem redu: levi ujemalni vrstni pridevniški prilastek je pogosto na desni strani: *Slovincov panonskih, spomeniki brizinski, izmed vseh jezikov slovanskih* (1865: 7) : *lutranska vera, slovenski jezik, slovanskih narodov* (prav tam: 7), večinska stava glagolske oblike na koncu stavka, enako v pismih.¹⁶

4 Sklep

Miklošič je ob zgodovinskem primerjalnem slovanskem slovničnem in leksikalnem preučevanju določil smernice slovenskega zgodovinskega jezikoslovja, izobrazil njegove raziskovalce in s svojo avtoriteto omogočil in utrdil slovensko knjižno normo, veljavno še danes, jo z uporabo v besedilih podal kot zgled, hkrati pa uvedel v pisma in ponazoril v berilih večfunkcijsko besedilnovrstno rabo.

Viri

ILEŠIČ, Fran, 1905: Korespondenca dr. Jos. Muršca. *Zbornik znanstvenih in poučnih spisov*, VII. zvezek. Ljubljana: Slovenska Matica. 1–210.

¹⁶ Prim. npr. pismo Levstiku št. 102 iz 1865 (Sturm - Schnabl 1991: 191).

- MIKLOSICH, Fran, 1852: *Vergleichende Grammatik der Slavischen Sprachen. Erster Band. Lautlehre*. Wien: Wilhelm Braumüller. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DO C-1CCXNBHZ>
- MIKLOŠIČ, Fran (ur.), 1853: *Slovensko berilo za peti gimnazijalni razred*. Dunaj: V zalogi ces. kralj. bukev za šole pri Sv. Ani v Janezovih ulicah. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-S1U3FRQQ>
- MIKLOŠIČ, Fran (ur.), 1854: *Slovensko berilo za šesti gimnazijalni razred*. Dunaj: V zalogi ces. kralj. bukev za šole pri Sv. Ani v Janezovih ulicah.
- MIKLOŠIČ, Fran, 1856: *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen. Dritter Band. Formenlehre*. Wilhelm Braumüller. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DO C-HJJRLO3V>
- MIKLOŠIČ, Fran (ur.), 1858: *Slovensko berilo za sedmi gimnazijalni razred*. Dunaj: V ces. kralj. zalogi bukev.
- MIKLOŠIČ, Fran, 1862–1865: *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum emendatum auctum*. Vindobonae: Guilelmus Braumueller.
- MIKLOŠIČ, Fran (ur.), 1865: *Slovensko berilo za osmi gimnazijalni razred*. Dunaj: V ces. kralj. zalogi šolskih bukev.
- MIKLOŠIČ, Fran, 1868–1874: *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen. Vierter Band. Syntax*. Wien: Wilhelm Braumüller. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DO C-LERZMVNA>
- MIKLOŠIČ, Fran, 1875: *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen. Zweiter Band. Stammbildungslehre*. Wien: Wilhelm Braumüller.
- STURM - SCHNABL, Katja (ur.), 1991: *Der Briefwechsel Franz Miklosich's mit den Südslaven/Korespondenca Frana Miklošiča z Južnimi Slovani*. Maribor: Obzorja.
- Literatura**
- BEZLAJ, France, 1964: Franc Miklošič. *Jezik in slovstvo* 9/2–3. 37–44. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-Z73MH5OI>
- HAFNER, Stanislav, 1991: Fran Miklošič v življenju in delu. Viktor Vrbnjak (ur.): *Miklošičev zbornik*. Maribor: Kulturni forum. 9–44.
- HOJAN, Tatjana, 1991: Franc Miklošič in slovenska gimnazijska berila. Viktor Vrbnjak (ur.): *Miklošičev zbornik*. Maribor: Kulturni forum. 223–231.
- HROVAT, Ladislav, 1861: Slovstvene reči. Nekaj o slovenskem berilu. *Novice gospodarske, obertniške in narodne* 19/40–41. 330, 337–338. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DO C-TKBOPQXS>
- JAKOPIN, Franc, 1991: Miklošičev pomen v zgodovini slavistike. *Jezik in slovstvo* 36/7–8. 181–186. <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-54ASH26U>
- JESENŠEK, Marko, 1991: Slovensko gradivo v Miklošičevi primerjalni skladnji. Viktor Vrbnjak (ur.): *Miklošičev zbornik*. Maribor: Kulturni forum. 165–184.
- KOLARIČ, Rudolf: Miklošič (Miklosich) Franc. *Slovenski biografski leksikon*. <http://nl.ijs.si/fedora/get/sbl:1689/VIEW/>
- KRANJC, Janez, 1992: Prispevek Frana Miklošiča k oblikovanju slovenske pravne terminologije v prvem letniku dvojezičnega izhajanja Državnega zakonika in vladnega lista Avstrijskega cesarstva. Jože Toporišič, Tine Logar, Franc Jakopin (ur.): *Miklošičev zbornik. Obdobja 13*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnost, Univerza v Mariboru. 117–134.
- OREL, Irena, 2004: Franc Miklošič – raziskovalec slovenske jezikovne preteklosti. Zinka Zorko, Mihaela Koletnik (ur.): *Besedoslovje v delih Frana Miklošiča*. Maribor: Slavistično društvo. 41–64.
- OROŽEN, Martina, 1996: Miklošičev prispevek o k oblikovanju slovenskega knjižnega jezika. Martina Orožen: *Oblikovanje enotnega slovenskega knjižnega jezika v 19. stoletju*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 183–196.
- OROŽEN, Martina, 2003: Miklošičeva opredelitev slovnične zgradbe slovenskega jezika v primerjalnoslovanskih okvirih. Martina Orožen: *Razvoj slovenske jezikoslovne misli*. Maribor: Slavistično društvo. 160–172.
- OROŽEN, Martina, 2004a: Miklošičeva opredelitev slovnične zgradbe slovenskega jezika v primerjalnoslovanskih okvirih. Zinka Zorko, Mihaela Koletnik (ur.): *Besedoslovje v delih Frana Miklošiča*. Maribor: Slavistično društvo. 9–25.
- OROŽEN, Martina, 2004b: Miklošičevo jezikoslovje kot znanstveni in kulturološki dosežek. Zinka Zorko, Mihaela Koletnik (ur.): *Besedoslovje v delih Frana Miklošiča*. Maribor: Slavistično društvo. 26–40.